

ПРЕС-РЕЛІЗ
до засідання «круглого столу»
«ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ У 2011 РОЦІ: ЗДОБУТКИ І РИЗИКИ ПІСЛЯКРИЗОВОГО
РОЗВИТКУ»

23 грудня 2011 р.

Завершивши півторарічний період спаду, економіка України другий рік поспіль продовжує демонструвати позитивну динаміку зростання. **Сприятлива ситуація на зовнішніх ринках протягом значної частини року, зростання інвестицій, доходів населення дозволили досягти за підсумками трьох кварталів року понад 5 % приросту ВВП.**

Головним джерелом зростання в першому півріччі 2011 р. стало динамічне нарощування кінцевих споживчих витрат, обсяги яких зросли на 10,2 %. На відміну від двох попередніх років, високими темпами зростало валове нагромадження (48,0 %). Значно посилилася порівняно з попереднім роком роль експорту товарів і послуг як рушія економічного зростання: внесок цієї складової у приріст ВВП у першому півріччі 2011 р. подвоївся.

Позитивну динаміку промислового виробництва створювали насамперед експортоорієнтовані галузі – машинобудування, хімічна та нафтохімічна промисловість, металургійне виробництво. Ці три галузі забезпечили в січні-жовтні 2011 р. понад 2/3 приросту промислового виробництва. Галузі, орієнтовані на виробництво продукції переважно для внутрішнього ринку, були значно менш успішними: у виробництві коксу та продуктів нафтоперероблення відбулось падіння на 9,1 %, харчовій промисловості – на 1,5 %, целюлозно-паперовому виробництві – на 1,1 %.

Зростання відбувається на тлі збереження стабільності основних макроекономічних показників. Помірні показники інфляції та курсова стабільність обумовили певне пом'якшення у 2011 р. монетарної політики, що знайшло прояв у збереженні динамічного приросту грошової маси, активізації механізму мультиплікації коштів, зменшенні частки готівки в грошовій масі, відновленні позитивної динаміки кредитування економіки.

Між тим, **стабільність банківської системи у посткризовий період значною мірою була досягнута за рахунок консервативної кредитної стратегії банків в умовах жорстких регулятивних вимог з боку НБУ, підвищеної схильності до мінімізації ризиків, орієнтації на інвестування в державні цінні папери замість розширення кредитування реального сектора, концентрації на погашенні власних боргів.** НБУ змушений балансувати між потребою стимулювання економічного відновлення та необхідністю збереження стабільності у фінансовій сфері, абсорбуючи відносно надлишкові кошти з банківської системи. Перетікання коштів з банківського сектору у державний сектор економіки шляхом поширення державних запозичень змушує мультиплікативний ефект модернізаційних процесів, які відбуваються в рамках реалізації відповідних бюджетних програм.

На тлі позитивної макроекономічної динаміки та грошової і валютно-фінансової стабільності в 2011 р. спостерігалася тенденція до подолання дисбалансів між доходами та видатками в системі державних фінансів. Передусім цього вдалося досягнути за рахунок відчутного збільшення доходів бюджету. Основним чинником зростання дохідної бази зведеного бюджету стало значне зростання податкових надходжень, яке за відповідний період склало 51,2 % та було обумовлене: об'єктивними макроекономічними чинниками, позитивними новаціями податкової реформи, «управлінням» фінансовими потоками (у вигляді переплати податків, затримки відшкодування ПДВ тощо). Наслідком податкової експансії стало відчутне збільшення податкового навантаження на економіку. Така тенденція відчутно дисонує з завданнями зменшення податкового тиску, які поставлено в рамках стратегії модернізації економіки.

Структурні характеристики розвитку країни показують, що зростання не сприяє подоланню суперечностей економічного розвитку, які негативно вплинули на стійкість економіки України в період фінансово-економічної кризи. За відсутності дієвих механізмів міжгалузевого переливання капіталу та стимулювання інвестування прибутків підприємств у модернізацію виробництва додаткові кошти, отримані експортними галузями в процесі економічного зростання, використовувались недостатньо ефективно і не забезпечили відповідної активізації інвестиційної й інноваційної діяльності.

Спостерігається поступова «реанімація» основних рис докризової моделі економічного розвитку. Хоча зміни, що відбулися у міжнародних фінансових відносинах у кризовий період, вже напевне не дозволять припуститися настільки критичного накопичення суперечностей, як це відбулося в українській економіці на середину 2008 р., докризова модель зберігає значну волатильність економіки та надмірну чутливість до коливань світової кон'юнктури.

Модернізація світової економіки, яка відбувається у процесі переходу до періоду післякризового відновлення, зміна напрямів та інтенсивності міжнародних фінансових потоків, модифікація розподілу світових ринків між традиційними та новими центрами економічного зростання обумовлюють суттєві зміни конкурентних викликів, з якими стикається відкрита економіка України як на зовнішніх, так і на внутрішньому ринку. У світлі цього українська економіка швидко втрачає традиційні конкурентні переваги. Таким чином, **подальший розвиток економіки визначатиметься спроможністю знайти відповіді на низку викликів структурного, технологічного і управлінського характеру, які сформувалися під впливом глобальних тенденцій розвитку і перетворень у вітчизняній економіці в кризовий і післякризовий періоди.**

Досягнення надійної макроекономічної стабільності можливе лише за умови якісних зрушень у рушіях та структурі економічного розвитку. Між тим, у процесі післякризового відновлення економіка стикається з

низкою обмежень, які перешкоджають структурній модернізації та послідовному післякризовому відновленню. Такими обмеженнями є:

- *«дефіцитне зростання»*: затримка в реагуванні пропозиції на зростаючий попит через несприятливі умови для економічної активності, у зв'язку з чим відновлення економічного зростання веде до випереджаючого зростання імпорту та погіршення торговельного балансу;
- *«межа конкурентоспроможності»*: обмеження можливостей зростання експорту через втрату частини конкурентних переваг у посткризовому світі;
- *«стабільність стагнації»*: суперечливість цілей макроекономічної стабільності та економічного зростання;
- *«ресурсна індиферентність»*: недореформованість низки суттєвих ринків (землі, праці, послуг ЖКГ тощо) веде до відсутності ринкових механізмів ціноутворення на ресурсних ринках, а недооцінена вартість ресурсів формує суспільну апатію до їх використання;
- *«тупик асоціальності»* економічного зростання: подальше економічне зростання, яке відбувається при відставанні поліпшення показників соціального розвитку, тягне за собою загострення соціальної напруженості;
- *«пастка депресії»*: песимістичні кризові очікування в споживчих настроях, інвестиційних уподобаннях тощо, здійснюють дестабілізуючий вплив на ринки, гальмують підприємницьку активність, знижують схильність до інвестування, зменшують горизонти стратегування для бізнесу.

Подолання зазначених перешкод та забезпечення стабільності соціального та економічного поступу в післякризовий період вимагає реалізації стратегії соціально-економічних реформ, спрямованих на зміну економічних механізмів розвитку, системну модернізацію економіки країни, радикальне підвищення технологічного рівня вітчизняного виробництва, оволодіння сучасними чинниками забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. За таких умов є шанс не лише мінімізувати негативний вплив на Україну економічної рецесії, яку прогнозують розвиненим країнам світу, а й забезпечити стійкість вітчизняної економіки до нових кризових викликів з боку глобальної економіки, приєднати Україну до когорти країн, що динамічно розвиваються, та яким притаманні енергійні процеси післякризового відновлення.

Пріоритетні напрями реформ у 2012 р. мають полягати в наступному.

1. Продовження регуляторної реформи та створення сприятливого регуляторного середовища для підприємництва: лібералізація умов для ведення бізнесу, практичне зниження обтяжливості процедур, формування сучасної регуляторної системи.

2. Створення стимулів для модернізації структури економіки та зростання національної конкурентоспроможності, насамперед – у сферах стимулювання експорту та імпортозаміщення: формування системи підтримки діяльності експортерів, впровадження заходів імпортозаміщення, пріоритетів енергозбереження.

3. Реформування земельних відносин та сфери аграрного виробництва у зв'язку з підготовкою до впровадження повноцінного ринку землі: завершення встановлення та оформлення прав власності на землю, формування механізмів захисту прав власників під час оренди та продажу землі, забезпечення ефективності використання сільгоспземель їхніми власниками за прямим призначенням, реформування системи державної підтримки агровиробництва.

4. Модернізація соціальної політики: раціоналізація соціальних видатків бюджету шляхом забезпечення ефективності функціонування організацій соціальної сфери та цільового характеру надання соціальної допомоги, реформування медицини, житлово-комунальна реформа, реформування засад регулювання ринку праці в напрямі забезпечення адекватної реакції на зміни попиту, захисту прав працюючих та партнерських взаємовідносин між працівниками та роботодавцями.

Модернізація суспільства є об'єктивним процесом, який відбувається під впливом складного комплексу внутрішніх та зовнішніх чинників, які модифікують суспільні відносини. Серед них – виклики міжнародної конкуренції, рух міжнародних ресурсних потоків, поширення новітніх виробничих та управлінських технологій, еволюція демографічних показників, освітнього рівня населення, впливи політичних, етносоціальних, культурних та ін. процесів глобального масштабу, глобальні та локальні кліматичні зміни тощо.

У разі недостатньої ефективності модернізаційної стратегії модернізація суспільства як процес може суттєво випереджати модернізацію як політику держави, дедалі більше знижуючи дієвість останньої. Задля уникнення цього стратегія держави має бути спрямована на очолення владою модернізаційних процесів в країні та формування їх напрямів, які відповідають визначеним стратегічним пріоритетам модернізації країни.